

Ajánlás

Sereg Mariann doktori ösztöndíjpályázatához

A Sereg Mariann ösztöndíja mellett szóló érvek közül az első némileg általános: minthogy ennek az ösztöndíjnak az a célja, hogy dolgozatok mielőbbi elkészültét segítse és inspirálja, logikusnak látszik olyan doktoranduszokat előnyben részesíteni, akiknél eddigi munkájuk alapján a feltételek teljesülése, azaz a dolgozat lezárása és a sikeres védés valóban nem vész a jövő homályába. Sereg Mariann egyértelműen ebbe a kategóriába tartozik: dolgozatának készütségi foka a lényegében készre írt fejezetek terjedelmét tekintve ötven százalék körül jár. Emellett a fejezetek beosztása, a megírásra váró részek gyakorlatilag teljes koncepciója készen áll. A fennmaradó munkák elvégzéséhez szükséges kutatói kompetencia meglétét a már megírt (és részben publikált) fejezetek egyértelműen bizonyítják. Sereg Mariann dolgozata tehát nem azért támogatandó, mert támogatásra szorul, hanem azért, mert racionális szempontok szerint ez a támogatás minden bizonnyal eredményt fog hozni.

Mariannal három éve dolgozom együtt a doktori programban, de már előtte, nappali szakos bölcsészhallgatóként is megismertem, ilyenformán közeli tanúja lehettem annak az érési, fejlődési folyamatnak, amelyen a tudományos pálya kezdeti szakaszában mindenkinek át kell esnie. A tudományos gondolkodás folyamatának, szabályainak, belső logikájának megértése és elsajátítása (különösen a humán diszciplínákban) lassú folyamat, amelynek a kompetenciák kiépítésével párhuzamosan kell végbemennie. Számos doktori hallgatóknak elindulnia sem sikerült ezen az úton, Mariannál azonban mindez szervesen és természetesen zajlott, amit elsősorban azon volt módom lemérni, ahogyan közös munkánk során mindinkább önállóvá és kezdeményezővé vált, egyre kevesebb lett benne a tétováság. A dolgozat ma érvényes tervrajzában van néhány olyan irány, amelynek elindítását én javasoltam, de túlnyomó részben már saját ötletekből és azok önálló (különböző fokig jutott) kidolgozásából áll össze.

Sereg Mariann munkájára azért is szükséges külön felhívni a figyelmet, mert visszafogott személyisége miatt a legtöbb környezetben valószínűleg háttérbe szorul a nálánál harsányabb, de kevesebbet teljesítő társak mögött. A jelenlegi doktoranduszok közül (természetesen csak az általam ismerteket, azaz a modern alprogram hallgatóit tekintetbe véve) azonban elsősorban benne látom megtestesülni azokat a tulajdonságokat, amelyek egy tudósi, tanári pálya elindításához szükségesek. Korábban egy-egy új kutatási irány beindításánál még igényelte a részletekbe menő támogatást, de félévről félévre egyre önállóbbá vált, a részkérdésekben (például a szakirodalom felkutatásában) pedig már jó ideje professzionális módon jár el. Az utóbbi két évben kezdett publikálni, első írásai

(melyek között önálló tanulmány, szépirodalmi- és szakrecenzió is akad) szakmai körökben jó benyomást keltettek. Néhány további résztanulmányát a Gyapay-Porkoláb szakírás-szemináriumon is alaposan megvizsgálták, és lényegében publikációra érettnak ítélték. Minden jel arra mutat, hogy egy pálya elindulásának vagyunk tanúi.

Mariann doktori alaptémája a paródia, és bár az első év útkereséssel, különféle fókuszok és kérdésirányok kipróbálásával telt, ebből a munkából gyakorlatilag semmi sem veszett kárba. A kutatás Karinthy irodalmi paródiáira koncentrálódott, de ezen belül folyamatosan több szálon halad. Az egyik terület a filológiai-textológiai kutatás, amely – amint a felgyűjtött ismeretek meghaladtak egy „kritikus mennyiséget” – szinte észrevétlenül ment át recepciótörténeti vizsgálódásba. Az egyes publikációk között ugyanis nemcsak a szövegek mennyisége és minősége, hanem az egész vállalkozás „pozicionálása” is változott, és ezek a változások jól indikálják a kortárs közeg viszonyulását a Nyugathoz éppúgy, mint a Nyugat értékrendjének térnyerését, illetve sajátos kulturális offenzíváját e közegen belül. Ennek a kutatási egységnek a része az is, hogy megkísérli elhelyezni Karinthy tevékenységét a Nyugat promóciós törekvései között. Kétségtelen, hogy a Nyugat „termékei” közül nem sok érte el a paródiák népszerűségét, ugyanakkor a paródiák a maguk sajátos módján reprezentálják is a mozgalom egészét.

E reprezentáció gesztusai az utánpótlás, túlzás, az ironia különféle alakzatait veszik fel, de feltűnő, hogy míg a nyugatos modernség képviselői esetében ez „szeretetteljes fintorként” írható le, addig a mozgalom ellenfelei (például Szabolcska Mihály) esetében egyértelmű a szövegek megsemmisítő kritikai éle. Ebből a felismerésből ered a következő kutatási irány: annak vizsgálata, hogy milyen poétikai fogások határozzák meg az adott paródia pozitív vagy negatív üzenetét; hogy mi adja az olvasó tudtára, hogy most a paródiának megfelelő elváráshorizontot kell működésbe hoznia, továbbá hogy a paródia-jelleg felismerése, illetve a parodizált alany azonosítása a poétikai struktúra melyik szintjén van kódolva. A második év fontos terméke az a tanulmány, amely ezeket a kódolási szinteket vizsgálja. Három ilyen szintet különböztet meg: a referenciális szintet (a parodizált szerző életmódjára, jellemére, külsejére utaló jelek); tematikus szintet (jórészt ide tartoznak azok a paródiák, amelyek konkrét művet „alakítanak át”, de felismerhető marad az eredeti); végül poétikai szintet (ide tartoznak a szerző stílusbeli modorosságait, illetve egy-egy teljes irányzatot kipécéző paródiák).

Ennek az osztályozásnak a melléktermékeként pontosabb képet sikerült kapni magukról a parodizálás során elvégzett műveletekről is (átméretezés, átfókuszálás, átkontextualizálás stb.). Egyelőre ez az irány tűnik jelenleg az egész vállalkozás legígéretesebb részének.

A recepciótörténeti vizsgálódásokból nőtt ki a harmadik évre egy teljesen új (és teljesen saját kezdeményezésű) kutatási irány, amely Umberto Eco ötletei alapján a paródiák „fikciós terének” változásait (vagyis az „elbeszélő” személyére vonatkozóan olvasó számára felajánlott alapfeltevést)

vizsgálja a különböző kiadásokban. Ez a „fikciós tér” voltaképpen a befogadói környezetet szociológiai jellegét is meghatározza, vagyis visszahat a recepciótörténeti kutatásra.

Természetesen az is elképzelhető, hogy a dolgozat befejezésére szánt további két év alatt nemcsak a most nyilvánvaló "lyukak" betöltésére kerül sor, hanem újabb szempontok, eddig nem érintett kutatási irányok merülnek fel. Ha elképzeljük a majdani opponensek számára kínálkozó támadási felületeket, könnyen adódik a módszertani eklektika vádja. Ennek két válasszal mehetünk elébe. Az egyik válasz a most dolgozatul szolgáló tudományos írásmű szűkebb műfaját érinti. Itt egy irodalmi mű monográfiája készül, amely természetesen több szempontból is megvizsgálja tárgyát: műfajtörténeti előzményei felől, művelődéstörténeti és ideológiai beágyazottsága felől, poétikai megformáltsága felől, befogadás- és hatástörténete felől, textológiai-filológiai állapota és verziói felől. Ezek a kérdések különböző részdiszciplínákat érintenek, különféle módszertanokon alapuló válaszokat követelnek, és e válaszok együtt adják ki a tárgyat szolgáló mű (ráadásul esetünkben egy atipikus szerző atipikus műve) teljes és korszerű portréját. Az eklektika vádjára adódó másik felelet a dolgozat elsődleges funkcióját érinti. A doktori dolgozat voltaképpen a céhbe való belépéshez szükséges mestermunka, amelyben a jelölt igazolni igyekszik, hogy a mesterségben valódi jártasságra tett szert, teljességgel megérett az önálló kutatói és oktatói munkára. Ha ezt több részterületen is sikerül megmutatnia, az jobban alátámasztja felkészültségét és kompetenciáját, mint ha egyetlen kérdéstípusra és a hozzá tartozó metodikára koncentrálna.

Összefoglalva tehát két döntő érv szól Sereg Mariann doktori dolgozatának támogatása mellett: az egyik, hogy ebből a folyamatból igen színvonalas dolgozat és védés (majd reményeim szerint könyv) várható, a másik pedig, hogy az ő esetében mindez *valóban* várható, az ígéretnek (a hallgató megbízhatóságára, szorgalmára vonatkozó szubjektív tapasztalat mellett) már mintegy nyolcvan oldalnyi aranyfedezete áll készen. A támogatás odaítélését teljességgel indokoltnak, érdemesnek és méltónak tartom.

Értékelés a publikációs tevékenységről:

Sereg Mariann doktori hallgatóként folyamatos és magas színvonalú publikációs tevékenységet fejtett ki: átlagosan minden félévben megjelent egy igényes írása. Ezek nagy része közvetlenül doktori témájához kapcsolódó tanulmány, de akad közöttük szakkönyv-recenzió és szépirodalmi munka ismertetése is. Az írásokat megjelentető orgánumok magas szakmai színvonalához nem fér kétség: az egyetemi doktorandusz-kiadványokon kívül szerepel köztük a *Literatura*, a *Helikon*, a *Jelenkor*, valamint az *Irodalomismeret*. Az írások valamennyi periodikánál jó fogadtatásra találtak, ami mindahány esetben a további együttműködés lehetőségét is felveti. Ez a teljesítmény – ha egyedülállónak nem is mondható – Mariannt mindenképpen doktoranduszaink élvonalához sorolja.